

вищення ефективності використання наявного природно-ресурсного потенціалу лісогосподарських підприємств.

Висновки. Результати досліджень свідчать про те, що система планування, обліку, контролю та калькулювання недревних лісових ресурсів на підприємствах лісового господарства потребує подальшого вдосконалення. Назріла об'єктивна необхідність включити до системи показників виробничо-господарської діяльності підприємств основні економічні показники заготівлі продукції із дикорослих, нарівні з іншими видами продукції [4, с. 47-48]. У лісогосподарських підприємствах необхідно складати Програми формування, збереження та обліку лісових ресурсів, а не лише головних лісоутворюючих порід, де, за допомогою різних способів та методів, здійснювати планування та прогнозування обсягу деревних та недревних лісових ресурсів. У межах підприємств лісового господарства, використовуючи планові і статистичні матеріалами (плани лісонасаджень, таксаційні описи, ґрунтово-лісотипологічні дослідження площ, статистику заготівель тощо), треба складати плани та прогнози обсягів одержання недревних лісових ресурсів в розрізі конкретних ділянок, видів продукції та строків надходження. У даному сенсі великого значення набувають натуральні вимірники та

натурний облік, який дає змогу також шляхом проведення інвентаризації здійснювати облік площ та обсягів фактичних заготівель недревних лісових ресурсів. Розкриття інформації про економічний та екологічний стан лісових ресурсів підприємств лісового господарства України дасть змогу підвищити рівень їхньої інвестиційної привабливості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шавурська І.В. Бухгалтерський облік і контроль операцій з лісокористування на засадах стійкого розвитку : автореф. дис. ... кандидата економ. наук / Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир, 2015. – 21 с.
2. Лісовий кодекс України : за станом на 28.12.2015 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_027.
4. Сенько Є.І., Фурдичко О.І. Економіка комплексного використання і відтворення харчових ресурсів лісу. – Львів : Місіонер, 1996. – 296 с.
5. Телишевский Д.А. Заготовка недревесной продукции леса. – М. : Лесная промышленность, 1973. – 63 с.
6. Васильков Б.П. Лекарственно-технические и съедобные растения в МАО (Марийской автономной области). – Йошкар-Ола : Маркнигоиздат, 1932. – 64 с.

УДК 336.717.6

Сулима М.О.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку й аудиту
Інституту банківських технологій та бізнесу
Університету банківської справи*

Прокопенко С.П.

*аспірант кафедри обліку й аудиту
Університету банківської справи*

РОЛЬ І ФУНКЦІЇ БАНКІВ – УЧАСНИКІВ ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИХ ГРУП

У статті досліджено основні види промислово-фінансових груп в Україні. Розглянуто роль і функції банків у складі промислово-фінансових груп. Охарактеризовано основні позитивні і негативні наслідки промислово-фінансових груп. Досліджено головні аспекти контролю та банківського нагляду.

Ключові слова: банк, промислово-фінансова група, капітал, нагляд, контроль.

Сулима М.А., Прокопенко С.П. РОЛЬ И ФУНКЦИИ БАНКОВ – УЧАСТНИКОВ ПРОМЫШЛЕННО-ФИНАНСОВЫХ ГРУПП

В статье исследованы основные виды промышленно-финансовых групп в Украине. Рассмотрены роль и функции банков в составе промышленно-финансовых групп. Охарактеризованы основные положительные и отрицательные последствия промышленно-финансовых групп. Исследованы основные аспекты контроля и банковского надзора.

Ключевые слова: банк, промышленно-финансовая группа, капитал, надзор, контроль.

Sulima M.O., Prokopenko S.P. ROLE AND FUNCTION OF BANKS PARTICIPANTS INDUSTRIAL AND FINANCIAL GROUPS

In the article the main types of industrial and financial groups in Ukraine. The role and function of banks in the industrial and financial groups. Characterize the main positive and negative effects of industrial and financial groups. Studied the main aspects of control and banking supervision.

Keywords: bank, industrial and financial group, capital supervision and control.

Постановка проблеми. В Україні промислово-фінансові групи (далі – ПФГ) як найбільш популярна форма об'єднання капіталу являють собою об'єднання окремих компаній з метою отримання прибутку в межах чинного законодавства. Йдеться про холдинги, концерни, корпорації тощо. Банки відіграють неабияке значення у

процесі діяльності ПФГ. Адже вони є і джерелом фінансування, і безпосереднім керівником групи, і її обслуговуючим центром. Нині вітчизняне законодавство не зовсім чітко визначає механізм і правила функціонування ПФГ в Україні. Крім того, важливо дослідити головні аспекти нагляду банків учасників ПФГ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. ПФГ досліджували багато вітчизняних дослідників, зокрема: О.І. Барановський, Т.А. Васильєва, З.М. Васильченко, О.М. Воробйов, І.Ф. Комарницький, Р.Г. Комарницька, М.І. Крупка, Б.Л. Луців, Л.Ю. Сисоева та ін.

Постановка завдання. У процесі дослідження доцільно розглянути основні види ПФГ, а також роль і функції банків, які є їх учасниками, звернути увагу на проблеми банківського нагляду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомі такі види ПФГ:

1) за територіальним розташуванням – регіональні, державні, транснаціональні;

2) за формою власності – приватні, державні, змішані;

3) за організаційною побудовою – горизонтальні, вертикальні, конгломератні;

4) за цільовим призначенням – створені з ініціативи учасників, державне замовлення.

На практиці структура ПФГ включає в себе три складові частини (рис. 1).

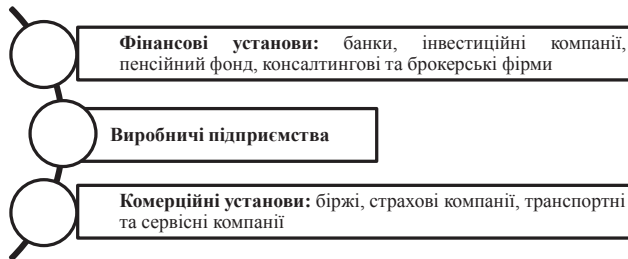

Рис. 1. Структура промислово-фінансових груп

Так, у розвинених країнах фінансова структура, здебільшого банки, є центрами ПФГ. Працюючи на певне коло підприємств, банк добре обізнаний про процеси руху їх фондів. У разі виникнення будь-яких проблем банк одразу здійснює необхідні заходи, адже результати того чи іншого виробничого процесу безпосередньо торкаються прямих економічних інтересів. Як учасник ПФГ банк може виконувати як активну, так і пасивну функції:

1) обслуговування грошових потоків, здійснення розрахункових операцій між учасниками ПФГ. За таких умов банк суттєво не впливає на інвестиційно-інноваційний розвиток ПФГ;

2) банк виконує роль фінансового центру бізнес-групи, тобто банк стає головною компанією ПФГ і не тільки контролює фінансові потоки групи, а й здійснює її загальну фінансово-інвестиційну діяльність. Саме банк здійснює фінансовий менеджмент ПФГ в цілому та керує діяльністю усіх інших фінансових інститутів.

Яскравим прикладом вітчизняної ПФГ є холдингова компанія «Київміськбуд», яка включає будівельне підприємство, підрядні та проектні організації і банк «Аркада» [6]. Такого виду ПФГ буде регулюватися нормами і положеннями Закону України (ЗУ) «Про банки і банківську діяльність». Так, ЗУ визначає поняття банківської групи та банківської холдингової групи. Встановлено, що банківська група – це група юридичних осіб:

1) які мають спільного контролера, що складається з материнського банку, його однієї чи кількох українських та/або іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами або для яких надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, або

2) складається з материнського банку, який є контролером, його однієї чи кількох українських та/або іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами або для яких надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, або

3) які мають спільного контролера, що складається з двох або більше українських фінансових установ та/або компаній, для яких надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, їх українських та/або іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами або для яких надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, в якій банківська діяльність є переважною, або

4) що складається з небанківської фінансової установи або компанії, для якої надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, яка є контролером, її однієї або декількох українських та/або іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами або для яких надання фінансових послуг є переважним видом діяльності, в якій банківська діяльність є переважною [5].

У межах ПФГ банк виконує такі операції, як:

- здійснює розрахунки між учасниками ПФГ;
- створює оптимальну кореспондентську мережу в країні та закордоном;
- кредитує учасників ПФГ;
- пільгові умови щодо обслуговування членів ПФГ;
- безкоштовне надання банківських послуг;
- надання інших, зокрема консультаційних, юридичних послуг за різними напрямками діяльності [2, ст. 118].

Як правило, найбільшого успіху досягають ті ПФГ, які очолюють фінансово-кредитні установи. Адже вони володіють значним досвідом управління корпоративними фінансами й інвестиційними проектами, фондового, прямого і непрямого інвестування. Саме банки і великі корпорації є основним локомотивом міждержавної економічної інтеграції.

Інтерес банків до ПФГ пояснюється такими факторами:

- зниженням прибутковості основних банківських операцій, значним зростанням конкуренції на ринку банківських послуг та втратами, які понесли банки у зв'язку з фінансово-економічною кризою;
- банк отримує можливість посилити свої фінансові позиції шляхом концентрації активів ПФГ;
- зниженням та диверсифікацією кредитного ризику. Кредитування промисловості, особливо довгострокове, є ризикованим в умовах економічної та політичної нестабільності;
- отримуючи контроль над промисловими підприємствами, банк швидко розширює сфери свого впливу, збільшуючи частку на ринку лізингових, факторингових та інших послуг;
- експансія іноземного фінансового капіталу та банківських структур, які за своїми фінансовими можливостями значно перевищують вітчизняні банки, різко скорочує клієнтську базу українських банків, саме в таких умовах вітчизняні банки у складі ПФГ можуть не лише зберегти своїх клієнтів, а частково розширити її за рахунок нових підприємств та фізичних осіб, які працюють на підприємствах даних бізнес-груп [2, ст. 119-120];
- підтримка Національного банку України (НБУ), зокрема надання пільг, що передбачають зниження норм обов'язкового резервування, зміни інших нормативів з метою підвищення їхньої інвестиційної активності.

Можна сказати, що з появою ПФГ бурхливо розвивається форма взаємодії фінансових і промислових структур, що дозволяє фінансовим установам ефективно не тільки розподіляти свої ресурси, але й керувати їх використання позичальником. З іншого боку, промислові структури одержують надійного і постійного контрагента, що здійснює гнучке і всебічне фінансування і фінансове обслуговування його нестатків.

У процесі дослідження проаналізовано переваги та недоліки функціонування ПФГ. А оскільки дослідження стосується ролі банків у складі ПФГ, то варто розглянути, перш за все, позитивні наслідки концентрації банківського капіталу. Отже, сюди можна віднести:

- підвищення фінансової стійкості та ліквідності банку;
- зменшення кредитних та інвестиційних ризиків;
- прискорення оборотності обігових коштів підприємств групи;
- збільшення можливостей контролю та управління за реалізацією кредитованих проектів;
- підвищення взаємної поінформованості і, як наслідок, взаємодовіри [3, ст. 16].

Банк, який увійшов до складу ПФГ, основний свій дохід формує не від кредитних операцій, а за рахунок додаткових дивідендів від підвищення ефективності роботи підприємств – учасників групи.

Отже, доцільність участі банків у ПФГ зумовлена, передусім, можливістю вирішення низки стратегічних для себе питань: забезпечення стійкості, збільшення власної фінансової бази за рахунок розширення клієнтської бази, підвищення рівня кредитоспроможності і повернення кредитів, формування кредитного та інвестиційного портфелів зі зниженим ступенем ризику, збільшення ступеня участі в інвестиційних проектах власних клієнтів [8, с. 153].

До негативних сторін створення та функціонування ПФГ можна віднести:

- складність централізованого контролю та управління підприємствами групи;
- неможливість ведення єдиного обліку підприємств групи;
- імовірність зловживань домінуючої сторони, її недобросовісності;
- високий ризик виникнення монополій [3, ст. 17].

При перелічених недоліках процесу капіталізації, досягнення кінцевого позитивного ефекту має забезпечуватися за рахунок суттєвого розширення функцій банку у діяльності ПФГ, зокрема:

- інвестиційна і портфельна діяльність в інтересах усієї групи;
- допомога в організації та проведенні емісійної діяльності підприємств-учасників ПФГ;
- організація та проведення взаєморозрахунків;
- здійснення трастових операцій;
- проведення лізингових і факторингових операцій;
- венчурне фінансування інноваційної діяльності;
- надання інформаційних (консалтингових) послуг тощо [8, с. 153].

Отже, ПФГ – це об'єднання, до якого можуть входити як промислові підприємства, так і сільськогосподарські підприємства, банки, наукові і проектні установи з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови вітчизняної економіки, включаючи програми згідно з міждержавними договорами,

а також виробництва кінцевої продукції. Мова йде про об'єднання установ та організацій різних форм власності, що мають на меті отримання прибутку. Необхідність такого об'єднання ставить перед ПФГ низку питань стосовно ведення обліку розрахунків та складання і подання фінансової звітності.

У статті 12 ЗУ «Про банки і банківську діяльність» зазначено, що небанківські фінансові установи, які є учасниками банківської групи, підлягають нагляду з боку НБУ в межах нагляду на консолідованій та субконсолідованій основі.

НБУ також погоджує відповідальну особу групи за попередньо наданим клопотанням, яке має містити обґрунтування щодо визначення такої особи, та інших встановлених документів. Якщо за висновком НБУ відповідальна особа, визначена групою, не спроможна забезпечити виконання покладених на неї функцій, то відповідальною особою є банк – учасник групи з найбільшим значенням активів за останній звітний період (квартал). Відповідальна особа банківської групи зобов'язана повідомити НБУ про зміни щодо структури власності банківської групи та видів діяльності її учасників не пізніше 30 календарних днів після настання таких змін. Відповідальна особа банківської групи складає консолідовану звітність на основі звітності учасників банківської групи у порядку, визначеному Національним банком України.

Учасники банківської групи зобов'язані подавати відповідальній особі банківської групи звіти, інформацію та документи, необхідні для підготовки консолідованих звітів, та забезпечувати виконання вимог щодо нагляду на консолідованій основі.

Встановлено, що загальна сума прямої та/або опосередкованої участі учасників банківської групи в статутному капіталі юридичної особи, що не є фінансовою установою, не повинна перевищувати 15 відсотків консолідованого регулятивного капіталу банківської групи, а загальна сума прямої та/або опосередкованої участі учасників банківської групи в статутному капіталі всіх юридичних осіб, які не є фінансовими установами, не повинна перевищувати 60 відсотків консолідованого регулятивного капіталу банківської групи. Сума вкладень учасників банківської групи в капітал страхової компанії виключається з регулятивного капіталу банківської групи.

Контроль за операціями між учасниками банківської групи здійснює НБУ, у тому числі і за операціями між учасниками банківської групи та їх пов'язаними особами, які не є фінансовими установами. Сукупний обсяг операцій, що генерують кредитний ризик, між учасниками банківської групи та їх пов'язаними особами, які не є фінансовими установами, не повинен перевищувати 20 відсотків консолідованого статутного капіталу банківської групи. Сукупний обсяг операцій, що генерують кредитний ризик, між учасниками банківської групи та однією пов'язаною особою банківської групи, яка не є фінансовою установою, не повинен перевищувати 5 відсотків консолідованого статутного капіталу банківської групи [5].

Висновки. У процесі дослідження охарактеризовано основні види промислово-фінансових груп в Україні. Визначено роль і функції банків у складі промислово-фінансових груп. Встановлено, що завдяки входженню до складу ПФГ банківських установ, підприємства – учасники групи отримують необхідне їм фінансування та якісне і оперативне обслуговування. З іншого боку, банки зацікавлені в участі в ПФГ, оскільки при цьому створюються

реальні можливості розширення сфери діяльності, підвищення потенціалу прибутковості і фінансової стійкості. Крім того, наведено основні позитивні і негативні наслідки ПФГ. Встановлено, що функції нагляду і контролю діяльності ПФГ, учасниками яких є банки здійснює НБУ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бесараб Є.О. Роль банку у формуванні інвестиційних ресурсів ФПГ // *Фінанси України*. – 2002. – № 1. – С. 116-120.
2. Воробйов Ю.М. Інтеграція капіталів учасників фінансово-промислових груп // *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. – 2009. – № 1. – С. 14-19.
3. Комарницький І.Ф., Комарницька Р.Г. Інвестиційна діяльність комерційних банків. – Чернівці : Рута, 2004. – С. 260.
4. Мильнер Б.З. Теория организации. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Инфра-М, 2000. – С. 480.
5. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 року № 2121-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page2>.
6. Промислово-фінансові групи як організаційна форма управління внутрішніми інвестиціями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18591/.
7. Сисоєва Л.Ю., Васильєва Т.А. Теоретичні основи функціонування фінансово-промислових груп // *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в контексті глобалізаційних викликів»*. – Хмельницький, 2010. – Т. 1. – С. 110-113.
8. Федоренко В.Г. Шляхи підвищення інвестиційної діяльності в Україні. – К. : Аспект-поліграф, 2003. – С. 724.

УДК 657.1

Тарасова Т.О.

кандидат економічних наук,

*доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Харківського державного університету харчування та торгівлі*

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИНЦИПУ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Стаття присвячена дослідженню безперервності діяльності як методологічної основи концепції функціонуючого суб'єкта господарювання. Запропоновано загальну схему щодо визначення позиції принципу безперервності діяльності підприємства в системі фундаментальних положень бухгалтерського обліку. Обґрунтовано доцільність застосування теорії етапів життєвого циклу суб'єкта господарювання, кожен з яких характеризується зміною вартості бізнесу в умовах безперервності.

Ключові слова: безперервність діяльності, принцип, методологічні припущення, фундаментальні положення, теорія життєвого циклу.

Tarasova T.O. ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ПРИНЦИПА БЕСПРЕРЫВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СИСТЕМЕ ФУНДАМЕНТАЛЬНЫХ ПОЛОЖЕНИЙ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА

Статья посвящена исследованию непрерывности деятельности как методологической основы концепции функционирующего предприятия. Предложена общая схема места и роли принципа непрерывности деятельности предприятия в системе фундаментальных положений бухгалтерского учета. Обоснована целесообразность применения теории этапов жизненного цикла предприятия, каждый из которых характеризуется изменением стоимости бизнеса в условиях непрерывности.

Ключевые слова: непрерывность деятельности, принцип, методологические допущения, фундаментальные положения, теория жизненного цикла.

Tarasova T.O. THEORETICAL SUBSTANTIATION OF PRINCIPLES OF BUSINESS CONTINUITY IN THE SYSTEM OF FUNDAMENTAL ACCOUNTING PROVISIONS

The article investigates the continuity of a methodological basis for a functioning entity concept. It proposes the general scheme of the place and role of the principle of continuity of the enterprise in the basic provisions of the accounting system. It substantiates the expediency of application of the theory of stages of the enterprise life cycle, each of which is characterized by a change in the value of business in the conditions of continuity.

Keywords: continuity of operations, principle of methodological assumptions, fundamental provisions of the life cycle theory.

Постановка проблеми. Управління безперервності діяльності є одним із головних напрямів формування стратегії щодо забезпечення економічної безпеки, яка характеризує здатність бізнес-утворення до суверенності, поліфункціональності, автономності інтересів, внутрішньої консолідації та координації, корпоративної соціальної відповідальності.

Принцип безперервності діяльності є ключовою концепцією сучасної бухгалтерської теорії і практики усього світу [1]. Безперервність діяльності є не лише методологічним принципом, але ідеєю, яка наголошує, що господарська діяльність підприємства спрямована перш за все на продовження і розвиток і заздалегідь не обмежена певним часом або цільовими рамками. Також принцип безперервності має

велике значення не лише як окремих принцип, а як об'єднуюча ланка в традиційній системі принципів і методів бухгалтерського обліку [2].

Більшість науковців займаються вивченням загальновідомих постулатів бухгалтерського обліку, які формують його наукову парадигму, але питання методологічного поєднання наукових розробок щодо визначення принципу безперервності в системі сучасних наук з управління лишаються поза увагою наукової спільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принцип безперервності увійшов до сучасної економічної термінології як запозичений з міжнародних стандартів, в основі яких лежить традиція англо-американської школи обліку, прихильниками якої вва-